

Forord BIXEN 5

Publ. i BIXEN 5, 1983, s. 4-7. Skrevet sammen med Niels Mors.

Når man siger børnekultur, kommer man umiddelbart til at tænke på alle de kulturelle tilbud til børn: bøger, fjernsyn, plader, teater, legetøj, bip-spil og den slags. Hele striben af medieunderholdning for børn. Det er som regel også dem, debatten og kulturpolitikken forholder sig til. De fylder godt op både i de voksnes bevidsthed og i børnenes liv. Men hvor de dominerer det første sted, er de ikke enerådende det andet. Mindst ligeså vigtigt som den børnekultur, der produceres for børn, er børns kultur. Den producerer de selv. Den hverken sanses eller regnes for noget særligt af de voksne. Den overses og overhøres, hvis den da ikke bruges som lokkemad for at få børnene til at bide på den krog, der skal trække dem gennem alt det, det »rigtigt« drejer sig om her i verden, når nogen skal blive til noget.

Børns kultur viser sig ikke desto mindre at være et vidtforgrenet og omfattende netværk, hvis man ser efter. Den består af en broget mangfoldighed af udtryksformer, der spænder fra omkringsvirrende lyde og gangarter og rytmer til organiserede lege og sange og fortællinger. Den formidles mundtligt og kropsligt børnene imellem. I modsætning til den medieformidlede børnekultur, som i sit princip er fremmedstyret og anlagt på konsum, forvaltes og produceres den af børnene selv. De frembringer, hvad man kan kalde en »folke«-kultur, vel at mærke på det moderne livs betingelser.

Denne kultur kommer ikke ud af den blå luft. Den er på sin vis en livssfære, der er alternativ i forhold til de fremmedbestemte omstændigheder, det moderne barneliv ellers leves i. Den er ikke derfor uafhængig af dem. Tværtimod. De virker ind på den, de præger den, bestemmer dens rum, dens udfoldelsesmuligheder, dens form og dens indhold. Dens eksistens beror til dels på det spændingsforhold, der består mellem disse sociale og kulturelle sfærer. Men børnene har her et sted, der til stadighed produceres af dem selv, hvorfra de kan svare igen, hvor det daglige opdragelsens drama, som deres liv er, kan komme til udtryk på deres egne præmisser, og hvor frembringelsen af erfaring, færdigheder, identitet, fællesskab og sociale omstændigheder er noget, de selv er deltager i – og ikke blot ofre for. Legene og de øvrige udtryksformer er ikke blot symptomer på det forordnede livs viderværdigheder. De er noget. En frembringelse af en anden slags virkelighed. Den er ikke mere idyllisk, men den sætter dem i stand til selv at forvalte noget.

Det er ikke noget, man bare kan. Det kræver kunnen og redskaber og nogle andre at tage ved lære af og være sammen med. Og det kræver øvelse, hvadenten det handler om at kunne særlige hop eller rytmer eller remser eller lege. Det er tydeligt nok stærk lyst, der driver værket, men det er også nødvendighed. Det er for eksem-

pel nødvendigt for et barn på et tidspunkt at få lært sig vrængerytmen i »Avra for Laura«, for at kunne være med. De øver sig nogen gange i dagevis, intenst og koncentreret, alene eller sammen. Øvelserne er ikke blot træning, der fører frem til et resultat. De er noget i sig selv samtidig. De har selvstændig social brugsværdi.

Hvis du vil lære at skyde godt med bue og pil, skal du ikke træne og træne i at ramme plet. Det får du krampe af (resultatfiksering). Du skal øve dig i at skyde et godt skud for din og skuddets skyld, så rammer du måske plet som et relativt ligegyldigt biprodukt.

Børneudfoldelser er ikke i den forstand resultatorienterede, i modsætning til, hvad der ellers præger såvel kultur som pædagogik, økonomi, produktion og fritid. Den måde, børn tilegner sig disse grundlæggende kropslige, sproglige, rytmiske og sociale færdigheder på, står i grel modsætning til de former for pædagogik, der behersker institutionerne, især skolen, hvor øvelsen er uden brugsværdi og alene til for et resultat, der taber sig i det uvisse og er defineret af andre. Lærprocessen får præg af sur ulyst, pligtagtighed, stræberi eller kedsomhed og afmagt. Pædagogikken bliver til motivationstaktik og manipulation, indholdet tilfældigt overi. Problemet er, at det man gør, ingen brugsværdi har for nogen af de involverede hverken børn eller pædagoger. Begge parter er iscenesat af fremmede viljer. Selv et udgangspunkt i børns egne erfaringer og formåen fordærvs således let af lugten af pædagogiske bagtanker.

Når børn til eksempel kommer i skole, er de fra deres mundtligt formulerede kultursammenhænge i besiddelse af højt udviklede sproglige ytringsfærdigheder og også avancerede færdigheder i at organi-

sere sig selv og disse. Det nulstilles, hvis det da ikke ligefrem udrenses til fordel for en omkodning til den herskende skoleskrift. Her opnås ytringskompetence først efter års ørkesløse skriveøvelser, og da kun for den del af dem, der har en baggrund, der sætter dem i stand til i årevis at lade fremmede stemmer tale gennem deres skrift og styre deres hænder. I børnehaverne har der i de senere år været en tendens i samme retning. Forskellige interesser har virket i retning af at omforme børnehaven til en art forskole med, hvad det indebærer af skematisering af dagligdagen og indlæringsorientering. Selvom Bertel Haarder er ude efter at drive denne udvikling endnu videre, er der tegn på, at der er ved at ske en retningsændring. Det er måske derfor han er ude med »uret«.

De stærke udtryksenergier og den kunnen børn har med, brændes af eller kasernerer fremfor, at der bliver tale om en formidling af disse evner, energier og færdigheder over i skrift og andre medier som en udvidelse af ytringsmidlerne.

Børns kultur og de måder, den produceres på rummer kvaliteter og potentialer, som sætter et spørgsmålstejn både ved den herskende pædagogik i institutionerne og ved børnekulturpolitikken. Begge dele forholder sig overvejende til, hvad børn skal blive til ud fra de herskende interesser og ikke til, hvad børn kan, og hvad de har brug for – og for den sags skyld til, hvad de voksne, der er involveret i det, har brug for. At få vendt lidt op og ned på de forhold er ét af de perspektiver, der ligger bag artiklerne i dette nummer.

Artiklerne er for størstedelens vedkommende skrevet af pædagoger, der arbejder i daginstitutioner, og som har arbejdet praktisk med disse ting. Børns kulturud-

tryk har været et redskab for dem til at udvikle andre samværsformer, andre måder at organisere dagligdagen i institutionen. Artiklerne handler fortrinsvis om mindre børn, og de behandler fortrinsvis den sproglige side af børns kulturproduktion. De er således at betragte som punktnedslag i det langt bredere felt, som børns kultur er, men vi mener nok, at hvad der siges om de sproglige udtryksformer et stykke vej kan tjene også som eksempler på rytmiske, kropslige og sociale udfoldelser og for en videreudvikling af det som indhold i det pædagogiske arbejde. Til yderligere orientering har vi lavet en liste med et udpluk af artikler og bøger, som belyser sagen.

Den mundtlige børnekultur behandles i to af artiklerne: Lene Wad Knudsen og Hanne L. Søgård, som er fritidspædagoger, giver i deres artikel eksempler på større børns (drenge)s brug af forskellige typer udtryk, sådan som det flourer i kredsløbet mellem børn.

Den bredde, der er i de mundtlige udtryk og en dimension i dem, som nok er overraskende for de fleste, bliver synlig i Nanna Heggelund Christensens analyse af et barns hysterihyl som et formet kulturdtryk: Skrig som udtryksform.

Fire artikler behandler forskellige måder at forholde sig til og videreudvikle børns og voksnes produktivitet, således at de snævert pædagogiske måder overskrides i samvær, hvor der frembringes noget, som har brugsværdi for både børn

og voksne. Lisbeth Saugmann og Claus Jensen fortæller om, hvorledes de har arbejdet med at udvikle skriftlige former, bøger, tegneserier m.v., som medium for børns selvudtryk. Det samme gør Tove Rasmussen i sin beretning om en tegneserie fremstillet sammen med en gruppe børn.

Helle Bancke og Jacob Winthers artikel samt Cecilia Wüst Vestergaards omhandler et andet spor, en videreudvikling af mundtlige udtryksformer, først og fremmest fortællingen. Det handler ikke blot om at lade børnene komme til udtryk, men også om de voksnes tilegnelse af fortællingen som brugsværdi og udtryksform.

Endelig handler to artikler, Palle Jansens og Jens Ager Hansens om dels kvaliteterne i de »barnlige« udtryk, dels om hvad voksne kan have ud af dem. Dvs. den værdi, de har ved det skrålys, de kaster på de voksne og deres liv.

Vi har ingen ambition om med dette nummer af BIXEN, at præsentere en ny »mirakelmikstur på det pædagogiske supermarked«. Det er betrængt nok i forvejen. Men hvis artiklerne, deres stof og synsvinkel kan sætte nogle af de dominerende måder at forholde sig til børn og pædagogik og børnekultur på i kritisk relief, eller hvis de kan give impulser og redskaber til at gøre noget ved hverdagen med børn, så samværet bliver reelt – så er vores ærinde nået.

